

ורבי שמעון מאי טעמא? מנין לו שיש לחלק בין נותן טעם לשבח, לנותן טעם לפגם?

מקשה הגמרא: **ורבי מאיר?** מה רבי מאיר דרש מפסוק זה?

דתניא, נאמר בתורה (דברים יד' כא'): **"לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה"**,

מתרצת הגמרא: לדעת רבי מאיר, **ההוא למעוטי פרוחה מעיקרא**.

דרשו חכמים: **כל נבלה הראויה לגר קרויה נבילה**, אך נבילה שאין ראויה לגר, כגון שהסריחה, אינה קרויה נבלה.

כלומר, מהפסוק למדנו, שאם היתה בהמה מוכת שחין בחייה, ואחר כך התנבלה, לא חל עליה שם נבלה.

ומכאן למד רבי שמעון, שדבר איסור שטעמו פגום, אינו אוסר. (142)

אך אם היתה ראויה לאכילה כשהתנבלה, ואחר כך הסריחה, לא פקע ממנה שם נבלה, אף על פי שכעת טעמה פגום. (143)

פז-א

שלדעתו, אין ללמוד פגם מרובה מפגם מועט, ורק בפגם מועט אסר הכתוב, אך בפגם מרובה מותר.

ממדות האיסור הבלוע בדופני הכלי, בכל זאת ילפינן מנבילה הראויה לגר שטעם פגום מותר, וכיון שבנותן טעם לפגם אין הנאה מהטעם הפגום, מותר.

אך לדעת רבי מאיר, אין לחלק בין פגם מועט לפגם מרובה, ואם אסר הכתוב פגם מועט, הוא הדין פגם מרובה אסור.

ולפי זה אפשר לומר, אם האמת כדברי הר"ן, יוצא שמחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון היא בין כשיש רוב כנגד הנבילה הפגומה, ובין כשאין רוב.

142. בגמרא הובא מקור מהתורה גם לדברי רבי מאיר, (מגיעולי נכרים), וגם לדברי רבי שמעון (מנבילה).

ואם כן, כשיש רוב כנגד הפגם, אזי הסברא הפשוטה אומרת שאין לאסור מחמת "טעם כעיקר", כיון שטעם פגום אינו חשוב לאסור. ולכן הקשתה הגמרא לדעת רבי מאיר, מדוע אסר אף כשיש רוב כנגד הטעם הפגום? ותירצה, דילפינן מגיעולי עכו"ם שאסור אף כשיש רוב כנגד הפגם.

הקשה הגאון רבי עקיבא איגר: ממאי נפשך, אם הסברא הפשוטה היא ש"נותן טעם לפגם" מותר, מדוע צריך מקור מהפסוק לדברי רבי שמעון?

אך כשאין רק כנגד הפגם, הסברא נותנת לאסור, כדברי רבי מאיר, ולכן הקשתה הגמרא לדעת רבי שמעון, מנלן להתיר אף כשאין רוב כנגד הפגם? ותירצה, דילפינן מנבילה, שטעם פגום מותר בכל מקרה.

ואם הסברא הפשוטה היא ש"נותן טעם לפגם" אסור, מדוע צריך מקור לדברי רבי מאיר?

ותירץ, על פי הנדון דלהלן (הובא גם לעיל סז' א', בהערות, עיי"ש): הר"ן והרשב"א הקשו, מדוע נותן טעם לפגם מותר, הרי עדיין הוא ראוי לגר?

143. ברש"י משמע, שאם חל על הבהמה איסור נבילה, שוב לא פקע ממנה על ידי שהסריחה, ורק אם הסריחה קודם שהתנבלה מותרת, כיון שכעת לא חל עליה שם נבילה.

הרשב"א תרץ, כיון שכנגד ממשות האיסור יש רוב, והטעם כשלעצמו, אינו חשוב, כיון שהוא פגום, לכן לא אמרינן בהא "טעם כעיקר". אך לדעת הר"ן, אפילו אם אין רוב כנגד

איתיביה [הקשה] רב חגא לעולא: שנינו
בברייתא: יין שנפל לתוך עדשים, וחומץ
שנפל לתוך גריסין, אסור.

ורבי שמעון מתיר, כיון שנתן טעם לפגם.

והא חבא, דפגם מעיקרא הוא, שהרי היין
פוגם בעדשים מיד כשנפל לתוכן, ובכל זאת
פליגי רבנן ורבי שמעון, ולדעת רבנן אסור.
ואילו לפי דברי עולא, במקרה זה לכולי
עלמא מותר?

אמר עולא: חגא לא מידע ידע מאי קאמרי
רבנן, תיובתא קא מותיב? [רב חגא אינו
יודע מה אמרו חכמים, ומקשה קושיות?]

חבא במאי עסקינן, כגון שנפל לתוך גריסין
צוננין והרתיחם, ונעשה כמי שהשביח
ולבסוף פגם ולכן לדעת רבנן אסור.
כדאמרינן לעיל (סד' א').

מקשה הגמרא: ורבי שמעון מנין לו
שהפסוק בא למעט נבילה שהסריחה, שמא
לא בא למעט אלא סרוחה מעיקרא, כדברי
רבי מאיר?

מתרצת הגמרא: לדעת רבי שמעון, אם היתה
סרוחה מעיקרא, ודאי מותרת, ולא צריכא
מיעוטא, שהרי עפרא בעלמא הוא! (144)

אלא ודאי, הפסוק מלמדנו שאם הסריחה
אחרי שהתנבלה, מותרת. כיון שטעמה פגום.

אמר עולא, מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון,
אינה אלא בדבר איסור שהתערב בדבר
היתר, והשביח בתחילה, ולבסוף פגם. כגון
טעם שמנונית הבשר, בחמאה, שבתחילה
משביח, ולאחר זמן, פגום.

אבל אם פגם מעיקרא, דברי הכל מותר. (145)

בו מקור לאסור במקום שהסריח, אזי יש בכח
הסירחון להפקיעו.

144. הירושלמי (תרומות פרק יא' הל' ב') דרש
מהפסוק האמור בספר ויקרא (יא' לד') "מכל
האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא",
"אשר יאכל" פרט לאוכל סרוח, שאינו מטמא.

וכתב ה"יפה עינים": אפשר לומר שפסוק
זה הוא המקור לכך שנבילה הסרוחה מעיקרא
לא נאסרה באכילה, דילפינן מטומאה, שאוכל
סרוח אינו חשוב כאוכל.

ועיין עוד בתוספות (בכורות כג' ב' ד"ה
ואידך).

145. לדעת עולא, לא נחלקו רבי מאיר ורבי
שמעון בדרשות הפסוקים כדלעיל, שאם כן, אין
סברא לחלק בין השביח ולבסוף פגם, לפגם

המהר"י אסאד (שו"ת יהודה יעלה, י"ד סי'
קל') הקשה: ברש"י בשבועות (כד' א', ועין שם
בתוס' ד"ה האוכל) משמע, שבהמה חיה אסורה
משום "איסור שאינו זבוח", [כלומר, כיון
שנאמר "וזבחת ... ואכלת", למדנו, שכל בשר
שלא התקיימה בו "זביחה" אסור באיסור עשה],
וגם נבילה אסורה מאותה סיבה, שהרי לא נזכרה
כראוי.

ואם כן, אף אם הסריחה מחיים, הלא כבר חל
עליה איסור שאינו זבוח קודם לכן, ומדוע
מותרת באכילה?

ותרץ, לדעת רבי מאיר, כיון שמחד למדנו
מ"גיעולי נכרים" לאסור טעם פגום, ומאידך
למדנו מנבילה הראויה לגר להתיר סרוחה
מעיקרא, צריך לומר, שרק את הלאו של נבילה
הנלמד מגיעולי נכרים, אין בכח הסירחון
להפקיע, אבל איסור שאינו זבוח, שלא מצאנו

עד כאן הגמרא עוסקת בדברי עולא.

ולא תניא לה כמתניתין?!

ורב יוחנן חלק על עולא, ואמר: בפוגם מעיקרא מחלוקת. לדעת רבי מאיר, אסור. ולדעת רבי שמעון מותר.

האם יתכן לומר שרבי מאיר ורבי שמעון נחלקו גם ב"פוגם מעיקרא", כדברי רב יוחנן, ואין לכך רמז במשנה?!

בני הישיבה התקשו בבאור דברי רב יוחנן:

נפק דק, דייק בדברי המשניות, ואשכח, ומצא לכך רמז במשנה.

איבעיא להו: האם לשיטתו, רק בפוגם מעיקרא מחלוקת, אבל אם השביח ולבסוף פגם, דברי הכל אסור. (146)

דתנן במסכת ערלה (פרק ב' משנה ט'): שאור [מחמצת] של חולין, שנפל לתוך העיסה, ויש בו כדי להחמיץ, והחמיצה, ואחר כך נפל שאור של תרומה, או שאור של בלאי הברם, לתוך אותה עיסה, ויש גם בו כדי להחמיץ, הבצק אסור. כיון שהוסיף להתחמץ על ידי המחמצת האסורה.

או דלמא, כוונתו לומר: בין בזו ובין בזו מחלוקת. (147)

ורבי שמעון מתיר. כיון שהשאור הנוסף

ונשארו בתיקו. (148)

אמר רב עמרם, אפשר איתא להא דר' יוחנן,

מעיקרא.

בכך שבעבר היתה ראויה לאכילת גר, וכיון שכעת אינה ראויה לאכילה, מותרת. אך דבר איסור שנתן טעם במאכל המותר, כיון שבתחילה נתן טעם לשבח, כבר חל איסור על כל המאכל, ולכן אף על פי שאחר זמן האיסור פוגם בו, אין כבר היתר לכל המאכל. [שהרי המאכל בכללותו ראוי לאכילה, אלא שהאיסור המעורב בו פוגם בו, וכיון שכבר חל איסור בתחילה על כל המאכל, שוב אין לו היתר].

אלא, נחלקו בסברא, ולכולי עלמא טעם פגום אינו אסור, אלא שלדעת רבי מאיר, אם השביח מעיקרא, וחל עליו איסור, שוב אין לו היתר אפילו אם הטעם נפגם. אך לדעת רבי שמעון, כיון שלמעשה הטעם פגום, מותר. תוספות.

146. התוספות מקשים: הרי לעיל נחלקו רבי מאיר ורבי שמעון בבאור הילפותא מנבילה, לדעת רבי מאיר מדובר בנבילה הסרוחה מעיקרא, אבל אם הסריחה רק לאחר זמן אסורה. ולדעת רבי שמעון, גם אם היתה ראויה לגר בתחילה, ואחר כך הסריחה, מותרת, ואם כן מוכח, שנחלקו רבי מאיר ורבי שמעון ב"הסריח ולבסוף פגם"?

147. ולפי צד זה, רבי יוחנן שאמר לעיל "פגם מעיקרא מותר, השביח ולבסוף פגם אסור", סבר כדעת רבי שמעון בפגם מעיקרו, וכדעת רבי מאיר בהשביח ולבסוף פגם. תוספות.

מתרץ התוספות: יש לחלק בין נותן טעם לשבח שלאחר זמן נפגם, לבין נבילה שהסריחה. בנבילה שהסריחה, כיון שלמעשה כעת אינה ראויה לאכילה, סבר רבי שמעון שאין להתחשב

148. אמנם לקמן פשטינן ספק זה מברייתא, שאם השביח ולבסוף פגם לכולי עלמא אסור. אך באותה שעה שהסתפקו בדין זה בבית המדרש נשארו ב"תיקו". תוספות. (ועייין

החמיץ את העיסה יותר מדי, ונפגמה.

דייק רב עמרם: **והא הבא, דהשאור האסור פגם מעיקרא הוא, ובכל זאת פליגי.**

ומכאן מצאנו מקור לדברי רב יוחנן, שמחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון שייכת גם כשפגם מעיקרא.

אמר רב זירא, יש לדחות: שאני עיסה, הואיל וראויה לחמע [להחמיץ] בה כמה עיסות אחרות, (149) ולכן, אף על פי שהשאור האסור פגם בה לענין אכילה, מכל מקום השביח בה לגבי חימוץ עיסות

אחרות. (150) ובוזה נחלקו התנאים, האם גם במקרה שאין כאן פגם גמור, אסור. (151)

אך במקום שהאיסור פוגם מעיקרו, אפשר לומר שלא נחלקו, ולכולי עלמא מותר.

הגמרא מוכיחה מבריייתא נוספת כדברי רב יוחנן:

תא שמע, שנינו בבריייתא: שאור של תרומה ושל חולין, שנפלו בבת אחת לתוך העיסה, ויש בוזה כדי להחמיץ ובוזה כדי להחמיץ, וחימצו את העיסה יותר מדי, אסור.

יעב"ץ, ובהגהות ר' אליעזר משה הורביץ).

149. והוא הדין אם נפל תבלין של איסור לתוך קדירה מתובלת, ופגם בה, אסור. כיון שקדירה זו ראויה לתבל בה קדירות אסורות. (רמב"ם מאכלות אסורות פרק טז' הל' טז').

ולדעת הראב"ד, בתבלין, מותר. כיון שאין הדרך לתבל קדירות אחרות על ידי תבשיל שתובל ונפגם.

150. לדעת רבי שמעון אף במקרה שאפשר להחמיץ בה עיסות אחרות, כיון שלגבי עיסה זו השאור פגם, מותר.

הרשב"א הבין שסברת רבי שמעון היא, כיון שהעיסה היא העיקר, והשאור טפל לה, ובעיסה יש פגם, מותר. אף על פי שהשאור עצמו אינו פגום.

והקשה, לפי זה, אם יפול חומץ אסור לתוך יין מותר, ויהפוך את היין לחומץ, הרי כנותן טעם לפגם, כיון שלגבי היין, שהוא החשוב יותר, הרי פגם, אף על פי שהחומץ כשלעצמו אינו פגום?

ותרץ, יש לחלק בין חומץ שנפל לתוך יין, לבין שאור שנפל לתוך עיסה:

חומץ ויין, כל אחד בפני עצמו ראוי לשימוש, ויש אנשים המעוניינים דוקא בחומץ ולא ביין, אפילו שהיין חשוב יותר מהחומץ. ולכן, אם החומץ האסור אינו פגום, אף על פי שהיין פגום, אסור.

אך בשאור ועיסה, לשאור אין שימוש בפני עצמו, אלא כחומץ לעיסה. ולכן כיון שהעיסה הנוכחית נפגמה, מותר.

151. לכאורה, רבי שמעון הסובר "נותן טעם לפגם מותר", לא סבר כדברי רב זירא, ולשיטתו, גם בדבר שאריו להחמיץ בו עיסות אחרות, מכל מקום נחשב כפגום, ומותר.

והנה, הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק טז' הל' טז') פסק כדעת רבי זירא, שעיסה שהחמיצה יותר מדי, כיון שראויה לחמץ בה עיסות אחרות, אסורה.

ומאידך, סבר כדעת רבי שמעון שנותן טעם לפגם מותר.

וקשה, הלא לדעת רבי שמעון נותן טעם לפגם מותר אף במקום שראויה להחמיץ בה עיסות אחרות? ועיין **אבני נזר** (יו"ד סי' פז' אות ה—ו), ובחזון איש (יו"ד סי' כט' אות א').

רבי שמעון מתיר. כיון שנתנו טעם לפגם.

ואם נפל של שאור של תרומה תחלה והחמיץ את העיסה, אף על פי שאחר כך נפל גם שאור של חולין לתוכה וביחד גרמו שניהם לפגום את העיסה, דברי הכל אסור.

כיון שדבר איסור שהשביח ולבסוף פגם, אסור לכולי עלמא.⁽¹⁵²⁾

ואם נפל שאור של חולין לתוך העיסה וחמיצה, ואחר כך נפל שאור של תרומה, או של כלאי הכרם, אסור.

ורבי שמעון מתיר, כיון שנתנו טעם לפגם.

מדייקת הגמרא: והא חבא, דהשאור של התרומה פגם מעיקרא, ובכל זאת פליגי.

ומכאן מוכח כדברי רב יוחנן, שמחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון שייכת גם כשפגם מעיקרא.

וכי תימא, ואם תאמר, חבא נמי יש לדחות ב-פז כדברי רבי זירא דלעיל, שאמר: "שאני עיסה, הואיל וראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות", וממילא אין להוכיח מכאן שנחלקו אף בפוגם מעיקרו,

תא [בא] ושמע רביה מסיפא⁽¹⁵³⁾ דברייתא: "היין שנפל לתוך עדשים וחומץ שנפל לתוך גריסין אסור, ורבי שמעון מתיר".

והא חבא נמי, דפגם מעיקרא, ובכל זאת פליגי.

וביין, לא שייך לתרץ כדברי רב זירא.

וכי תימא חבא נמי יש לדחות, כדשני ליה עולא לרבי חגא לעיל, שמדובר כשהשביח ולבסוף פגם, אך בפוגם מעיקרו לא נחלקו.

ומי פליגי [האם אפשר לומר שנחלקו] כשהשביח ולבסוף פגם?!

והא קתני ברישא, "נפל של תרומה תחלה דברי הכל אסור", וגם רבי שמעון מודה שאסור, כיון שבתחילה השביח ורק לבסוף פגם.

אלא לאו, שמע מינה, בפגם מעיקרא מחלוקת!

ומסקנת הסוגיא: אכן שמע מינה! שנחלקו בפוגם מעיקרו.

ולבסוף פגם, כיון שהתרומה השביחה, ורק החולין שנפלו לבסוף, הם פגמו.

אך רב יוחנן סבר, שבכל מקום שהפגם נוצר על ידי צרוף דבר אחר, חשיב כהשביח ולבסוף פגם. ולכן גם בנידון דידן, כיון שהחולין בצירוף עם התרומה, הוי כהשביח ולבסוף פגם.

153. למעשה, אפשר היה להוכיח כבר מהרישא, "נפל של תרומה תחילה, דברי הכל אסור", ומוכח שאם השביח ולבסוף פגם אסור לכולי

152. מכאן מוכיחה הגמרא להלן, שמחלוקתם היא ב"פגום מעיקרא", אך השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור.

ואם כן, קשה לדעת עולא, הסובר שנחלקו בהשביח ולבסוף פגם, מדוע אם נפלה תרומה תחילה, ואחר כך חולין אסור לכולי עלמא, והא הוי כהשביח ולבסוף פגם, ולשיטתו, לדעת רבי שמעון מותר?

מבאר החתם סופר: עולא סובר, שאם נפלה תרומה תחילה אחר כך חולין, אין זה "השביח